

КАСТРЫЧНІКУ-СЛАВА!

ПРАЛЕТАРЫІ УСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАУ БССР

№ 89 (1726)

Аўторак, 6 лістапада 1962 года

Цана 4 кап.

СТАЛАСЦЬ

Так, таварыш, вась лян і прыйшла, сталасць нашай роднай дзяржавы—наша з табою сталасць. Нам пад сілу цяпер такія вырашэнні, пра якія ніхто, апроч нас, не можа і марыць. Мы бачым цяпер так шырока і далёка, як не бачылі і не маглі бачыць раней. У нашых пачуццях такая глыбіня, якая прыходзіць толькі з вопытам і мудрасцю.

Яшчэ і яшчэ—у каторы раз!—прыгадаем мы словы вялікага Бялінскага. Словы аб тым, што ён, Бялінскі, зайздросціць унукам і праўнукам сваім, якім выпадае шчасце бачыць новую, іншую Расію—Расію, што стаіць на чале адукаванага свету, дае законы і навуцы і мастацтва, і прымае ад чалавецтва ўдзячную даніну павягі.

Збылося прароцтва Бялінскага! Збыліся мары людзей, чый светлы розум на вечныя часы застаўся гонарам народаў Расіі, у якой яны жылі, якую бачылі спакутаным позіркам—галоднай, адставай, закутай у катаржніцкія кайданы. Тае Расіі сорах пачаць назваць не стала. Расія, аб якой яны марылі, за якую змагаліся—правільная, не проста Расія, а магутны саюз народаў, асам'я вялікая, вольная, новая—вось яна, перад усім светам. Больш таго—перад Сусветам!

На нас глядзіць. Нам зайздросціць. У нас вучацца. З нас бяруць прыклад.

Помніш, таварыш, шчыра, здаецца, не так і даўно мы любілі пераўтвараць сваю краіну з магутным уцёсам, што гора ўзвышэцца срод ашалелага варожка акіяна. Акіян люта б'е ў падножжя ўцёса, немагчымыя хвалямі падмыкае яго і зваліць. Ды дарэмна патугі—стаіць і стаіць волат-уцёс незло ашалеўшаму варожу...

Як хутка, як імкліва бяжыць час. І які час! Устарэла пераўтварэнне, што яшчэ нядаўна было выразным і вычарпальным. На адзінокі волат-уцёс срод лютага варожка акіяна, а дужы і мудры ваяж у сям'і гордых арлоў—вось што такое наша краіна сёння!

З нас бяруць прыклад. У нас вучацца. Вучацца маладыя дзяржавы, што будуць сацыялізмам. Вучацца народы, што скінулі капіталізм і ярамо. Дзяржавы і народы Еўропы, Азіі, Амерыкі, Афрыкі... Як жа гэта здарова, таварыш, што сёння ў краінах чатырох кантынентаў планеты—чатырох з п'яці—усталяваліся і перамаглі ідэі, ад якіх у 1917-м палымнела кроў рабочых, салдат і матросаў, што ішлі штурмаваць Зіні.

Мы шмат спрачаемся, шмат крытыкуем пасля XX і XXI з'ездаў партыі, якія з ланіскай шчырасцю, смеласцю і суровасцю казалі пра цяжкія памылкі, пра трагічныя, часам беззваротныя страты гадоў культуры эсэбы. Мы з болем успрымаем кожны факт, кожную з'яву, што плямязь і ганьбаванне нейкім чынам трапяткое чыснанае палотнішча рэвалюцыйнага сцяга. Але спрэчкі нашы, крытыка наша і больш

іменна ад таго, што назмернай сямігоднай любоўю любім мы сваю вялікую сацыялістычную Радзіму. Ад таго, што, гаворачы словамі паэта, «Главное в нас это—наша Страна Советов, советская воля, советское знамя, советское солнце».

Гэтае галоўнае ў нас—галоўнае і ў нашых справах, у нашых імкненнях, у нашых творах. Есць у нас зухаватыя крытыкі, гатовыя закрасіць сёння ўсё, што стваралася ў савецкай літаратуры, у савецкім мастацтве да XX з'езда партыі. Маўляў, на ўсім ляжыць адбітак культуры эсэбы, «всё от лукавого». Не выплюхайце з вадой дзіцяці—хоцца сказаць гэтым бойкім на прыёме маляцтвам. Салдаты Фізія, паўстанцы Анголы, патрыёты Ласоса, усе, хто рушыў сёння ў астанні раўнячы бой з капіталізмам і імпералізмам, прыгнітаў, разам з патронамі трымаюць у паходных рукавах і кайстры савецкія кніжкі. Што ж іх вобіць у «Завтра» і ў «Як гартвалася сталя», у «Чалавек» і ў «Валкілапскай шашы»? Усталяванне культуры і культуры? Не, няма яго і не было ні ў гэтых, ні ў іншых лепшых творах савецкай літаратуры і мастацтва. А ёсць там натхняючая героіка, найбольшае пранікненне ў сямігоднае абуджанага чалавека, чалавека-змагаря!

Голас перадавых пісьменнікаў, мастакоў, музыкантаў яшчэ ў даўнейшыя дзяржавы і рэвалюцыйныя часы, называлі ў нашай краіне сумленнем народа, набатам, што кліча да барацьбы. Але ж ха часта не чуў таго голасу рабочы і сялянскі проста таму, што не ўмеў чытаць і пісаць! Як мала было на вёсцы і нават у горадзе дамоў, куды трапляла і дзе чыталася кніга... Дык з чым жа пераўтвараць нам значэнне літаратуры і мастацтва цяпер, калі—наша краіна—не толькі краіна сучаснай літэратуры, а яшчэ і гіганцкага росквіту культуры, нечуванана пранікнення ведаў, кнігі, кіно, тэатра, музыкі, жывапісу ў чыйшырэшыя народныя пласты!

Вось чаму і лічыць партыя майстроў літаратуры і мастацтва найпершымі сваімі памочнікамі. Вось чаму і ўскладзена на творы нашы пачэсна і адказная задача маральнага забеспячэння будаўніцтва камунізма. Выканаць гэтую задачу можа толькі той твор, у якім адчуваецца талент і велізарная ўнутраная партыйная перакананасць аўтара.

З радасным усведамленнем сваёй сталасці выйдзем мы заўтра на прыбраныя па-святочнаму вуліцы і плошчы. Высока-высока ў космасе нібы ўвасабленне варшавы, што пад сілу Краіна Советам, імя над намі новае цуд савецкай навуцы і тэхнікі—міжпланетная станцыя «Марс-1».

І з маладым пачуццём—пачуццём нашым і ў сталасці маладыя, толькі многа глыбейшыя—паўтарам мы заклікі, напісаныя на святочных транспарантах:

— Слава Вялікаму Кастрычніку, які ад-

НАС ІЛЫЧ НА АРБІТУ ДА СОНЦА
ВЫВОДЗІУ,
РАСЧЫНІУШЫ ДЛЯ УЗЛЕТУ БЯЗМЕЖНЫ
ПРАСТОР.

СТАРТАВАЛА ДЗЯРЖАВА
У СЕМНАЦАТЫМ ГОДЗЕ.

КАБ СЯГОННЯ РУКОЮ ДАКРАНУЦА
ДА ЗОР.

ПА АБЛОМКАХ ІМПЕРЫІ, АД НАРОДА
К НАРОДУ

ПЕРАМОЖНА ІДУЦЬ ПАСЛАНЦЫ
ІЛЫЧА—

МІР І ПРАЦА, БРАТЭРСТВА, СВАТЛО
І СВАБОДА.

ЯК ЗАРУ, УЗНІМАЮЧЫ СЦЯГ З КУМАЧА.

крыў новую эру ў гісторыі чалавецтва—эру крушэння капіталізму і ўсталявання камунізма!
— Дзеянні літаратуры і мастацтва! Змагайцеся за высокую ідэянасць твораў і мастацтвае майстэрства, за цесную і месцаства з жыццём народа!
— Работнікі друку, радыё і тэлебачання, выдавецтваў і культурна-асветных устаноў! Будзьце баявымі памочнікамі партыі ў яе барацьбе за перамогу камунізма!
— Няхай жыве камунізм, які усталявае на зямлі Мір, Працу, Свабоду, Роўнасць, Брацтва і Шчасце ўсіх народаў!

ПАРТЫІ-СЛАВА!

ЭПОХА НОВАГА СВЕТАПОГЛЯДУ

БУЙНЕЙШЫЯ МАСТАКІ СЛОВА ПРА КАСТРЫЧНІЦКУЮ РЭВАЛЮЦЫЮ

Анры БАБЮС: Калі вызваленае чалавецтва будзе адзначыць даты свайго вызвалення, дык з найбольшым уздымам, з найбольшым энтузіязмам яго стане святкаваць дзень 25 кастрычніка 1917 года—дзень рашучага пераходу ад камедыі рэвалюцыі да рэвалюцыі сапраўднай. І яно аддасць належнае тым, хто гэта зрабіў.

Рамэн РАЛАН: Як толькі выбухнула Кастрычніцкая рэвалюцыя, я вітаў яе адзін з першых. У сваёй творчасці ў 1917—1918 гг. я стаў на яе баку, таксама як у студзені 1919 г. я абараняў спартакіўскую рэвалюцыю і яе герояў.

Герберт УЭЛС: Я лічу Кастрычніцкую рэвалюцыю адной з найвялікшых падзей гісторыі. Яна карзным чынам змяніла ідэалогію ўсяго свету; усе выйшаўшыя раманы, п'есы, публіцыстычныя і гістарычныя працы напісаны пад яе ўплывам. Яе ўплыў куды глыбейшы і шырэшы, чым ўплыў першай французскай рэвалюцыі.

Рабіндранат ТАГОР: У нашы дні лозунгі рускай рэвалюцыі сталі лозунгамі ўсяго свету.

Томас МАН: Я не хачу, каб хоць хто-небудзь мог усумніцца ў тым, што я з глыбокай прыхільнасцю стаўлюся да найвялікшай гістарычнай падзеі майго часу—да рускай рэвалюцыі.

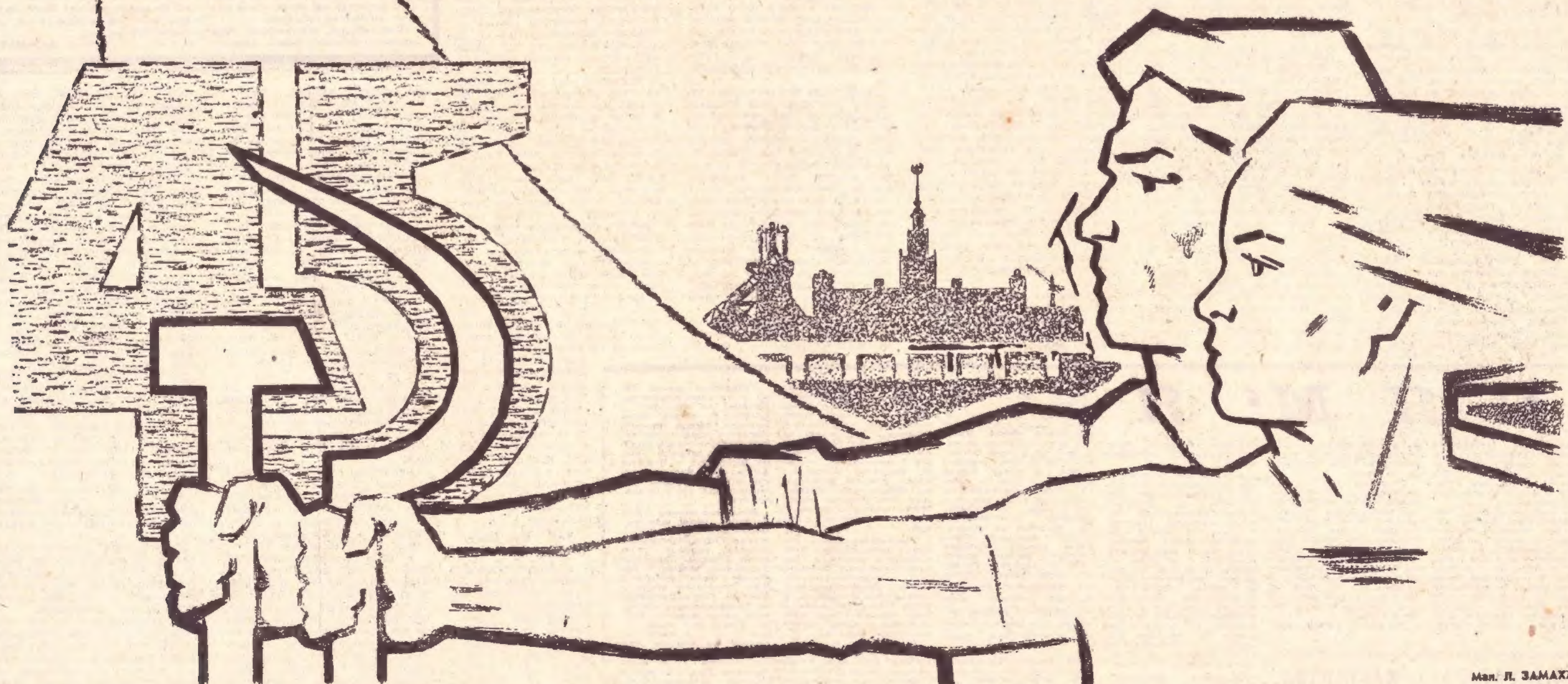
Б. КЕЛЕРМАН: Гістарычна Кастрычніцкая рэвалюцыя азначае ранішняе святанне таго дня, які з'явіўся пачаткам стварэння новага свету... Кастрычніцкая рэвалюцыя падобна на зарніцу, якая асвятліла лёс усіх народаў свету.

Лу СІНЬ: Толькі пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі я зразумеў, што стваральнікам новага грамадства з'яўляецца пралетарыят.

Ігнанс БЕХЕР: Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя была часам нараджэння нашай літаратуры. У яе велічы вырасла і ўмацавалася наша літаратура; бо Вялікая Кастрычніцкая рэвалюцыя была не проста адной з рэвалюцый,—з яе пачынаецца новы перыяд у гісторыі ўсяго чалавецтва, новае летавылічэнне ў маралі і культуры.

Ральф ФОКС: Руская рэвалюцыя, абвясціўшы магчымае арганізацыі чалавека чалавекам, на аснове сяброўскага супрацоўніцтва свабодных і роўных народаў, дала нашаму ўяўленню тое натхненне, адсутнасць якога прымушала яго ў нашы дні чэзнуць.

Міхал САДАВЯНУ: Кастрычніцкая рэвалюцыя дала свету новага чалавека, героя, якога не бачылі мінулыя стагоддзі.

Мал. Л. ЗАМАХА.

ПАД ПРАЖЭКТАРАМ СУЧАСНАСЦІ

Цень цэпеліна пльве па ўскапанай снарадамі зямлі, на якой зваронак яшчэ курчыцца шэры дым, курчыцца і нізка сцелюцца над перакуленымі гарматамі, разбітымі санітарнымі даўхоўкамі, забітымі коньмі...

Асцеленыя месцамі, пабліску ваюць штыкі і каскі мерцявак. Салдата толькі што забілі. Сэрца яго спынілася, а на руцэ цякае гадзіна. Трэцяя гадзіна ночы... Германскі кайзер схіліўся над данасеннямі і зводкамі з фронту.

Трэцяя гадзіна ночы... Брытанскі прэм'ер-міністр заняты падлі-

камі за тры гадзіны вайны Германія мабілізавала 13 мільёнаў. Расія — 19 мільёнаў... Калі Расія выйдзе з вайны... Але не ўрад Керзскага цярпець стаіць за далейшую вайну...

Трэцяя гадзіна ночы... Доўгі стол у Малахітавай зале Зімінага палаца. Толькі што за гэтым сталом сядзелі 13 міністраў. Іх ужо няма, толькі велікозкія паспешліва кінутыя паперы: планы, маніфесты, адказы, загады... Яны гучылі сваю сілу і ўжо не маюць ніякага значэння. І гэтак жа марныя падлікі брытанскага прэм'ер-міністра, разважаны германскага кайзера. Таму што пад сцяпеннямі Зімінага палаца прагучалі ўжо магутныя і палымныя воклі-

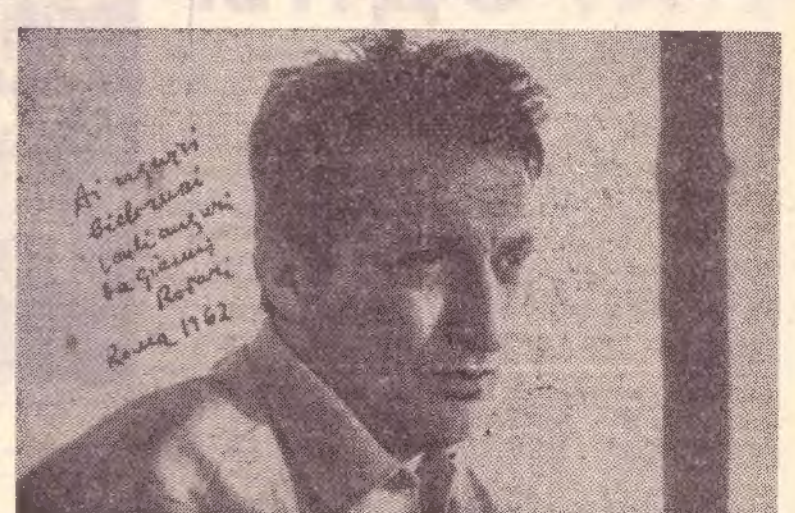
чы: «Нахай жыць рэвалюцыя», «Нахай жыць Ленін!».

Так будзе пачынацца фільм «Масква — Генуя», які здымаецца зараз на кінастудыі «Беларусьфільм». Фільм раскрывае адну са спецыяльных гісторыяў Савецкай дзяржавы, яе барацьбы за мір на зямлі. Барацьбы, якая пачалася ў вайсковую ноч рэвалюцыйнага Уладзіміра Ільіча Леніна да ўсіх народаў і ў іх урадаў, нацыянальных парламентаў аб справядлівым і дэмакратычным міры. Барацьбы, якая працягвалася ў бітвах грамадзянскай вайны, якая ішла ў прыгожых пакоях палаца святога Георгія ў Генуі, дзе савецкая дэлегацыя мужна вытрымала злосны націск халодна-ветлівых дыпламатаў і атрымала сваю першую перамогу на дыпламатычным арэне, заключыўшы Ратальскі дагавор.

Удзельнікам і сведкам гэтых падзей з'яўляецца ўсплываючы герой фільма кінамаістар Бялязін. Праз яго асобы лёс, раз і ўжы ўспрыняццё рэвалюцыі і раскрытае гэтыя падзеі аўтар сцэнарыя А. Спешняў.

Бялязін Бялязін удзельнічаў у штурме Зімінага, змагаўся на фронтах грамадзянскай вайны, сустраў там сваё каханне, а ў час праследвання апошніх недабрых эмігрантаў сутыкнуўся з прадстаўніком французскай рэвалюцыі. Скончылася вайна, па загаду партыі Бялязін яшчэ салдацкі шыльда і на элегантны фрак дыпламата. Разам з савецкай дэлегацыяй, якую ўзначальваў Чырны, ён едзе ў Геную. Едзе на першую міжнародную канфе-

ДЗЕЦЯМ БЕЛАРУСІ ВЯЛІКІЯ ПАЖАДАННІ АД ДЖАНА РАДАРЫ

Група савецкай моладзі, вяртаючыся з паездкі па Грэцыі, пабывала ў Рыме і наведвала вядомага італьянскага паэта-навука Джана Радары. Беларуская журналістка В. Акунькова напісала Джана Радары сваёй некалькі слоў яго маленькім чытачам у Беларусі.

Нам патанцавала, Сьвёра Альба, наша гід па Італіі, аказалася прычальнаю Джана Радары. І мы, чашэра савецкіх журналістаў, напісалі яе наладзіць сустрачу з пісьменнікам. Зрабіць гэта аказалася вельмі проста: кароткае тэлефоннае размова, «а вядомым задавальненнем» — гэта Альба перакладзе нам адказ, — і вось ужо наша машына ля паўдзёна вількага жыллага будынка, асветленага сонцам. Радары сустрачае нас унізе, ля ліфта. Невысокага росту, вельмі ветліва, з усмешкаю, — паціскае нам рукі, паўтараючы: «Прэго, прэго!» (калі ласка).

У пакоі Радары вочы разбягаюцца ад сценіцы і кніг. На ўсю сцяну — кніжныя сталажы, а на іх, побач з кнігамі — цацкі і сродкі іх рускіх матрошкі, аяцкія цацкі, цэлулойдныя Чыпаліна і Сьвёра-памідор — нашай вытворчасці, тыя самыя, што ёсць, напэўна, у кожнага нашага малота. А на сценах — дзіцячыя малюны дзесяцігадовай Паолы — дачкі пісьменніка і яго шматлікіх юных сяброў — чытачоў. Сярод іх і ілюстрацыі савецкага мастака І. Такмакова да казкі «Джэальсміна ў краіне маюнаў».

Хтосьці з нас сьпітаў: як вам падаюцца гэтыя кнігі, выданыя ў Савецкім Саюзе, сьвёра Радары?

— Які і сьвёра Я — таварыш, проста таварыш Радары. Калі я чуў «свёра», гэта гучыць, як вясёлы «пан». Гаварыш, таварыш! А кнігі — адрава. Асабліва ілюстрацыі Такмакова. Ад іх усе ў нас, у Італіі, у захвалены.

І пісьменнік расказвае пра свае творчыя планы, пра кнігі, якія ўжо выйшлі ў Італіі, і дае:

— Я думаю, што хутка яны выйдзюць і ў вашай краіне. Мне гэта заўсёды вельмі прыемна. Дарэчы, у Джана Радары сярод шматлікіх карэспандэнтаў

ёсць і пастаянны — маскоўскія школьнікі, якія перапісваюцца з ім і якім ён высылвае ўсе свае новыя кніжкі.

Я расказала пісьменніку, што кнігі яго вельмі папулярныя і ў нас, у Беларусі, што іх з задавальненнем чытаюць і любяць дзеці. І напісала перадаць што-небудзь беларускім чытачам.

Радары задумаўся на хвіліну.

— Перадайце беларускім дзецям — майм чытачам, мае самыя найлепшыя пажаданні да свята Вялікага Кастрычніка. Свята гэта не толькі ваша, але і наша, ды і ўсёго чалавечства. Гэта нібы дзень нараджэння ўсяго чалавечства і дзень нараджэння кожнага з нас. Не ведаю, як у вас, а ў нас на дзень нараджэння запальваюць свечкі і імнянікі павянен адным дыханнем паціска іх.

Але мне хочацца выказацца з татам паваду крыху метафарычна. Польша вашай рэвалюцыі асвятляе народам шлях да свабоды. Але над зямлёю то пагасе, то зноў разгарэцца і іншыя полымі — злаваснае полымі вайны.

Дык няхай гарыць полымі рэвалюцыя, а полымі вайны — калі ўсе людзі дружна дыхаюць па яго — пагасне.

А непасрэдна дзецям, майм самым вялікім сябрам, мне хочацца пажадаць, як маюць больш яшчэ. Але гэта не таголькі. Куды важней вырасці добрым грамадзянінам свайго краіны, зматчы больш поўна выкрасці сваё здольнасці. І няхай не крыўдзіць на мяне гэты настаўнік і правільна

з татам паваду крыху метафарычна. Польша вашай рэвалюцыі асвятляе народам шлях да свабоды. Але над зямлёю то пагасе, то зноў разгарэцца і іншыя полымі — злаваснае полымі вайны.

Дык няхай гарыць полымі рэвалюцыя, а полымі вайны — калі ўсе людзі дружна дыхаюць па яго — пагасне.

А непасрэдна дзецям, майм самым вялікім сябрам, мне хочацца пажадаць, як маюць больш яшчэ. Але гэта не таголькі. Куды важней вырасці добрым грамадзянінам свайго краіны, зматчы больш поўна выкрасці сваё здольнасці. І няхай не крыўдзіць на мяне гэты настаўнік і правільна

з татам паваду крыху метафарычна. Польша вашай рэвалюцыі асвятляе народам шлях да свабоды. Але над зямлёю то пагасе, то зноў разгарэцца і іншыя полымі — злаваснае полымі вайны.

Дык няхай гарыць полымі рэвалюцыя, а полымі вайны — калі ўсе людзі дружна дыхаюць па яго — пагасне.

А непасрэдна дзецям, майм самым вялікім сябрам, мне хочацца пажадаць, як маюць больш яшчэ. Але гэта не таголькі. Куды важней вырасці добрым грамадзянінам свайго краіны, зматчы больш поўна выкрасці сваё здольнасці. І няхай не крыўдзіць на мяне гэты настаўнік і правільна

з татам паваду крыху метафарычна. Польша вашай рэвалюцыі асвятляе народам шлях да свабоды. Але над зямлёю то пагасе, то зноў разгарэцца і іншыя полымі — злаваснае полымі вайны.

Дык няхай гарыць полымі рэвалюцыя, а полымі вайны — калі ўсе людзі дружна дыхаюць па яго — пагасне.

А непасрэдна дзецям, майм самым вялікім сябрам, мне хочацца пажадаць, як маюць больш яшчэ. Але гэта не таголькі. Куды важней вырасці добрым грамадзянінам свайго краіны, зматчы больш поўна выкрасці сваё здольнасці. І няхай не крыўдзіць на мяне гэты настаўнік і правільна

з татам паваду крыху метафарычна. Польша вашай рэвалюцыі асвятляе народам шлях да свабоды. Але над зямлёю то пагасе, то зноў разгарэцца і іншыя полымі — злаваснае полымі вайны.

Дык няхай гарыць полымі рэвалюцыя, а полымі вайны — калі ўсе людзі дружна дыхаюць па яго — пагасне.

А непасрэдна дзецям, майм самым вялікім сябрам, мне хочацца пажадаць, як маюць больш яшчэ. Але гэта не таголькі. Куды важней вырасці добрым грамадзянінам свайго краіны, зматчы больш поўна выкрасці сваё здольнасці. І няхай не крыўдзіць на мяне гэты настаўнік і правільна

з татам паваду крыху метафарычна. Польша вашай рэвалюцыі асвятляе народам шлях да свабоды. Але над зямлёю то пагасе, то зноў разгарэцца і іншыя полымі — злаваснае полымі вайны.

Дык няхай гарыць полымі рэвалюцыя, а полымі вайны — калі ўсе людзі дружна дыхаюць па яго — пагасне.

А непасрэдна дзецям, майм самым вялікім сябрам, мне хочацца пажадаць, як маюць больш яшчэ. Але гэта не таголькі. Куды важней вырасці добрым грамадзянінам свайго краіны, зматчы больш поўна выкрасці сваё здольнасці. І няхай не крыўдзіць на мяне гэты настаўнік і правільна

з татам паваду крыху метафарычна. Польша вашай рэвалюцыі асвятляе народам шлях да свабоды. Але над зямлёю то пагасе, то зноў разгарэцца і іншыя полымі — злаваснае полымі вайны.

Дык няхай гарыць полымі рэвалюцыя, а полымі вайны — калі ўсе людзі дружна дыхаюць па яго — пагасне.

А непасрэдна дзецям, майм самым вялікім сябрам, мне хочацца пажадаць, як маюць больш яшчэ. Але гэта не таголькі. Куды важней вырасці добрым грамадзянінам свайго краіны, зматчы больш поўна выкрасці сваё здольнасці. І няхай не крыўдзіць на мяне гэты настаўнік і правільна

з татам паваду крыху метафарычна. Польша вашай рэвалюцыі асвятляе народам шлях да свабоды. Але над зямлёю то пагасе, то зноў разгарэцца і іншыя полымі — злаваснае полымі вайны.

Дык няхай гарыць полымі рэвалюцыя, а полымі вайны — калі ўсе людзі дружна дыхаюць па яго — пагасне.

А непасрэдна дзецям, майм самым вялікім сябрам, мне хочацца пажадаць, як маюць больш яшчэ. Але гэта не таголькі. Куды важней вырасці добрым грамадзянінам свайго краіны, зматчы больш поўна выкрасці сваё здольнасці. І няхай не крыўдзіць на мяне гэты настаўнік і правільна

з татам паваду крыху метафарычна. Польша вашай рэвалюцыі асвятляе народам шлях да свабоды. Але над зямлёю то пагасе, то зноў разгарэцца і іншыя полымі — злаваснае полымі вайны.

Дык няхай гарыць полымі рэвалюцыя, а полымі вайны — калі ўсе людзі дружна дыхаюць па яго — пагасне.

А непасрэдна дзецям, майм самым вялікім сябрам, мне хочацца пажадаць, як маюць больш яшчэ. Але гэта не таголькі. Куды важней вырасці добрым грамадзянінам свайго краіны, зматчы больш поўна выкрасці сваё здольнасці. І няхай не крыўдзіць на мяне гэты настаўнік і правільна

з татам паваду крыху метафарычна. Польша вашай рэвалюцыі асвятляе народам шлях да свабоды. Але над зямлёю то пагасе, то зноў разгарэцца і іншыя полымі — злаваснае полымі вайны.

Дык няхай гарыць полымі рэвалюцыя, а полымі вайны — калі ўсе людзі дружна дыхаюць па яго — пагасне.

А непасрэдна дзецям, майм самым вялікім сябрам, мне хочацца пажадаць, як маюць больш яшчэ. Але гэта не таголькі. Куды важней вырасці добрым грамадзянінам свайго краіны, зматчы больш поўна выкрасці сваё здольнасці. І няхай не крыўдзіць на мяне гэты настаўнік і правільна

з татам паваду крыху метафарычна. Польша вашай рэвалюцыі асвятляе народам шлях да свабоды. Але над зямлёю то пагасе, то зноў разгарэцца і іншыя полымі — злаваснае полымі вайны.

Дык няхай гарыць полымі рэвалюцыя, а полымі вайны — калі ўсе людзі дружна дыхаюць па яго — пагасне.

А непасрэдна дзецям, майм самым вялікім сябрам, мне хочацца пажадаць, як маюць больш яшчэ. Але гэта не таголькі. Куды важней вырасці добрым грамадзянінам свайго краіны, зматчы больш поўна выкрасці сваё здольнасці. І няхай не крыўдзіць на мяне гэты настаўнік і правільна

з татам паваду крыху метафарычна. Польша вашай рэвалюцыі асвятляе народам шлях да свабоды. Але над зямлёю то пагасе, то зноў разгарэцца і іншыя полымі — злаваснае полымі вайны.

Дык няхай гарыць полымі рэвалюцыя, а полымі вайны — калі ўсе людзі дружна дыхаюць па яго — пагасне.

А непасрэдна дзецям, майм самым вялікім сябрам, мне хочацца пажадаць, як маюць больш яшчэ. Але гэта не таголькі. Куды важней вырасці добрым грамадзянінам свайго краіны, зматчы больш поўна выкрасці сваё здольнасці. І няхай не крыўдзіць на мяне гэты настаўнік і правільна

з татам паваду крыху метафарычна. Польша вашай рэвалюцыі асвятляе народам шлях да свабоды. Але над зямлёю то пагасе, то зноў разгарэцца і іншыя полымі — злаваснае полымі вайны.

Дык няхай гарыць полымі рэвалюцыя, а полымі вайны — калі ўсе людзі дружна дыхаюць па яго — пагасне.

А непасрэдна дзецям, майм самым вялікім сябрам, мне хочацца пажадаць, як маюць больш яшчэ. Але гэта не таголькі. Куды важней вырасці добрым грамадзянінам свайго краіны, зматчы больш поўна выкрасці сваё здольнасці. І няхай не крыўдзіць на мяне гэты настаўнік і правільна

з татам паваду крыху метафарычна. Польша вашай рэвалюцыі асвятляе народам шлях да свабоды. Але над зямлёю то пагасе, то зноў разгарэцца і іншыя полымі — злаваснае полымі вайны.

Дык няхай гарыць полымі рэвалюцыя, а полымі вайны — калі ўсе людзі дружна дыхаюць па яго — пагасне.

А непасрэдна дзецям, майм самым вялікім сябрам, мне хочацца пажадаць, як маюць больш яшчэ. Але гэта не таголькі. Куды важней вырасці добрым грамадзянінам свайго краіны, зматчы больш поўна выкрасці сваё здольнасці. І няхай не крыўдзіць на мяне гэты настаўнік і правільна

з татам паваду крыху метафарычна. Польша вашай рэвалюцыі асвятляе народам шлях да свабоды. Але над зямлёю то пагасе, то зноў разгарэцца і іншыя полымі — злаваснае полымі вайны.

Дык няхай гарыць полымі рэвалюцыя, а полымі вайны — калі ўсе людзі дружна дыхаюць па яго — пагасне.

А непасрэдна дзецям, майм самым вялікім сябрам, мне хочацца пажадаць, як маюць больш яшчэ. Але гэта не таголькі. Куды важней вырасці добрым грамадзянінам свайго краіны, зматчы больш поўна выкрасці сваё здольнасці. І няхай не крыўдзіць на мяне гэты настаўнік і правільна

з татам паваду крыху метафарычна. Польша вашай рэвалюцыі асвятляе народам шлях да свабоды. Але над зямлёю то пагасе, то зноў разгарэцца і іншыя полымі — злаваснае полымі вайны.

Дык няхай гарыць полымі рэвалюцыя, а полымі вайны — калі ўсе людзі дружна дыхаюць па яго — пагасне.

А непасрэдна дзецям, майм самым вялікім сябрам, мне хочацца пажадаць, як маюць больш яшчэ. Але гэта не таголькі. Куды важней вырасці добрым грамадзянінам свайго краіны, зматчы больш поўна выкрасці сваё здольнасці. І няхай не крыўдзіць на мяне гэты настаўнік і правільна

„НЕ УБАЧЫЦЬ ФІДЭЛЯ — НЕМАГЧЫМА“

А. К. Саннікаў — навуковы супрацоўнік Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР — працуе цяпер выкладчыкам рускай мовы на Кубе. Пра ўважанне на гэтым востраве свабоды, рэвалюцыі ён расказвае ў сваіх пісьмах да бацькоў заслужанай артысткі БССР Л. П. Шыно і народнага артыста БССР К. М. Саннікава. Адно з іх пісем у шараномым выглядзе мы друкуем ніжэй. Пісьмо прыслана ў ліпені г. г.

Злучаныя Штаты Амерыкі, пра якія ў гэтую хвіліну ён гаварыць. Палец Фідэля не пагражае, ён нібы пратывіцца тым Штатам, у якіх ўцікалі мясцовыя контррэвалюцыянеры, кіруючы ў паспешлівасці нават абутак.

Мы не разумелі, пра што гаворыць Фідэль. Але і без тлумачэння было ясна, які ён выдатны прамоўца. Ён зраўнеў толькі тое, што Фідэль у сваёй прамове прыёў словы Леніна: «Вучыцца, вучыцца, і вучыцца». На наступны дзень у гутарцы са сваімі вучнямі я выкірастаў прамову Кастра...

Неўзабаве я бачыў Фідэля зноў, калі праводзілі «Грузію», на якой адзінакіль напіс тэхнікі і кітаграў і дэлегацыя лацінаамерыканскіх краін на Сусветны фестываль моладзі.

Апошняя сустрача — самая значная. Пра яе і хочацца расказаць. Ён быў падарожным.

У сераду, 18 ліпеня, Фідэль выступіў на тэлебачанні. На прадастаўленай прайшла савецкая рыбалоўная флотацыя. Фідэль прыхваў на караблі і сказаў пару слоў. Ён гаварыў (перакладаў на рускую мову), што такая марская краіна, як Куба, не мелі свайго рыбалоўнага флоту. А рыба — добры прадукт. Добры тунец, сказаў Фідэль, не горшы за свініну. Ён дзякаваў Савецкаму Саюзу за дапамогу ў рыбалоўнай справе.

За тры месяцы жыцця на Кубе мы бачылі Фідэля тры разы. Гэта тлумачыцца не нейкім асаблівым пачуццём. Гэта перш за ўсё характар Фідэля, яго рухавасць, яго выключная энергія, яго жаданне ўсё ведаць і ўсё рабіць самому. Я мог бы вельмі доўга пералічваць прычыны, уключаючы слова «яго», але думаю, што сказаў дасаткова. Дадаю толькі, што быць на Кубе і не бачыць Фідэля — амаль немагчыма.

У кубінцаў многа своеасаблівых святаў. Дзень бацькі, Дзень машыны. Вось якая на свята маці мы першы раз і ўгледзелі Фідэля.

Вялізнае поле былога асабістага аэрадрома Багісты (цяпер «Сью-адад Шіберта» — «Горад Свободы» — вялікі вучэбны цэнтр) было амялі цалкам запойнае бекасе — гэта навушныя-стынцельныя дэражавы, — школьнікі, півнаермі. Фідэль чакаў і самай раіцы.

Мы прыхалі к дзесяці гадзінам, на якой адзінакіль напіс тэхнікі і кітаграў і дэлегацыя лацінаамерыканскіх краін на Сусветны фестываль моладзі.

Апошняя сустрача — самая значная. Пра яе і хочацца расказаць. Ён быў падарожным.

У сераду, 18 ліпеня, Фідэль выступіў на тэлебачанні. На прадастаўленай прайшла савецкая рыбалоўная флотацыя. Фідэль прыхваў на караблі і сказаў пару слоў. Ён гаварыў (перакладаў на рускую мову), што такая марская краіна, як Куба, не мелі свайго рыбалоўнага флоту. А рыба — добры прадукт. Добры тунец, сказаў Фідэль, не горшы за свініну. Ён дзякаваў Савецкаму Саюзу за дапамогу ў рыбалоўнай справе.

Прабіраемся праз ятоўп бекасе, якія сустраюць нас воплескамі, і падыходзім да некалькіх радоў крэслаў, паставленых метры за два ад вялікай трыбуны і метраў за сем ад трыбуны для прамоўцы. Мы нават не думалі, што гэтыя крэслы для нас і раптам запрашаюць сесці. Вось чужоўна.

Мы паслухалі выступленне, наабедзілі і паехалі ў Гавану, не падазраючы пра сюрырыз, падрыхтаваны нам у гэты дзень. У Гаване пайшлі ў кіна-тэатр «Рыўера» глядзець чарговую замужнюю драму — «Заўсёды прыбудо хацаць». Імлі з неахотай, нібы прадчуваючы штосці.

Мы прыхалі дадому. Заходзім, а дома ні душы. Пытаемся ў жанчыны, акая нас абслугоўвае:

— Дзе ўсе?

Яна адказвае, што пайшлі на сход у клуб і што там Фідэль. Мы хутчэй сабраліся і пайшлі туды, не звяртаючы на тое, што надыходзіла навалына. Добра, што клуб недалёка ад нашага дома. Ля клуба стаяць машыны. Улітаем чорным ходам праз сад у хол і бачым — не спазніліся! Фідэль тут і толькі-толькі пачаў гаварыць. Мы спазніліся ўсёго на якія паўгадзіны. Нашы сядзелі, загалішні дыханне, слухалі Фідэля. Потым мы ўсе сабраліся ў хол.

Фідэль сёў на невысокую лавачку ля п'яніна. Побач з ім была перакладчыца. Апраўту Кастра быў як заўсёды: зелянаватая армейская форма, на пагонах чырвоны-чорныя ромбы з белаю зоркай каманданта (марш). У руках быў бэрт і Фідэль, як ён ведаў куды яго дзяваць — то куды на калена, то трымаў у руцэ перабраючы палымі. Збіўшы Фідэль выглядае значна маладзёў, чым на фота. Валасы чорныя, смаленыя, блішчэць пад святлом, вочы сур'ёзныя, а ішчы раз хітры і гарызвалі, заўсёды добры і крышчачу стомленыя. Крыху адстаўленыя наперад пухлыя губы вельмі рухавыя і не застаюцца спакойнымі нават тады, калі ў зубах чыгара. Над-глыбокім вачыма выступаюць два бугры са зламанымі і рухавымі брыямі. Бровы то

нас ашукаеш толькі адзін раз, і мы астаціючы бубуль павязем у Астроўці, але ашукаства твайго не даруем. Ты ўвосьне мог валаць за бабамі, а з намі не павясеці! Селета, пан аконам, не мінулыя гадзі.

Гендарсан зрабіў выгляд, што праціскаў гэтыя словы між вухай, але за душу яго яны ўзылі.

— Пішы аб'ява! — загадаў ён Гендарсату. — Пішы, як мы гаварылі. Я даю подпіс.

— Які змяне пісар, пане! — адказаў Яс. — Хто тут ёсць пісьменны прамоўца? — запытаў Гендарсату.

Трэба пазваць Станіслава Вярыбкіна, пане аконам, прапанаваў Пракоп. — Мы толькі яму павярнем.

— Во, во, Вярыбкіна! — мужыкі заківалі галавамі.

Гендарсан насцарожыўся: ён не ведаў, што пана на бубуль прайшлося павялічыць праз Вярыбкіна.

Гарбаты Яс устаў, насунуў шапку і пайшоў у бровар па Станіслава.

У Гендарсана быў такі няўдалы падзеі, што ён хадаў па машыну, як ашалеў. Нават першы падзеі з бубуль ён вельмі ўрадаваў яго. Ён ужо раскідваўся, што даў абяцанне плаціць за адзінакіль напексе за пуд; яму цяпер здавалася, што мужыкі вазілі б бубуль і па староў цане. Злаваўся на Гарбатына Яс, бо лічыў яго на ўсім вивавацім, і даручыў прымаць бубуль, пакуль стайць мільчы. Аднак не мог, каб не правярчы, бо не даваў нікому. Прыбег да вагі і адразу астыў, калі ўбачыў чыгавіцкіх мужыкоў. Злосна паглядзіў на

Фідэль выйшаў на трыбуну вельмі свабодна, быццам ён і не звяртаў увагі на прывітаннія выгукі, апладыменты, узлукі рук. Скончыў на левы бок бэрт, чыгара ў роце, прыжмуў вочы. Пастаць нахална. Прыкмітаў і стаў, уздымаўшы рукамі ў бокі. Гэта ён і выйшаў у мяне на фота. Калі я здымаў, я не бачыў нікога, апроч Фідэля. А як прайшоў плёнку, аказалася, што ў кадры яшчэ і Рауль.

Я хацеў як найлепш разгледзець Фідэля, запамінаць рысы яго твару. Што ж мне запаміналася? Буйныя рысы твару, прамы нос над таўставатымі губамі, чорная, як смала, барада, ясны, без прыкметных зморшчынак лоб, стомлена ўзнятыя плечы, што надзюжа твару залічаныя выгукі. Ён пачаў, пакуль скончыцца астаў, павярнуў мікрафон, паставіў у рад на краю трыбуны. Крыкі сіхлі, адно купка маладых хлопцоў нешта не магла ўцікамірацца. Фідэль прыклаў палец да губ: цішэй, маўляў, час пачынаць мне гаварыць. Пачаў ён ціха, нібы нават стомлена, нягучным сплэтым голасам. Абапярочныя абедзюма рукамі на трыбунку, Фідэль гаварыў без жэстаў, зредку паўтараючы голас маўляў, у ім пачуліся металічныя ноткі. Пачала ўзлітаць у паветра правая рука, паказваючы кудысьці за спіну, нібы там сядзелі, насцарожана

аконам і на Гарбатына, прыдзірліва сачылі за вагой, бралі ў руцэ гіды, нібы і грам не верылі. Толькі дыпер зраўнеў аконам, які быў правы Гарбаты Яс і паціху пасунуўся далей ад бровара.

На другі дзень раніцай з'явіўся рыжы механік. Гэта быў чалавек гадоў пад трыццаць, трохі вышэйшы за Гендарсана, але з такім непрыкметным тварам, што ад яго заставіліся ў памяці толькі насаватыя вочкі ды рот, поўны залатых зубоў. Гэты пан быў апраўту ў чорны гарнітур і ў чорнае драпаве паліто, трохі ўжо вышчэрае, але зашпалена на ўсё гузікі. На галаве яго карукалеява шапка таксама не першай маладзёўці. У адной руцэ ён трымаў чаміда, а ў другой палку.

Калі Гендарсан, прыбегчы на сядзенне, убачыў яго ў сваім доме, то ледзь не самлё ад радасці.

— Э-э, выбачайце, гер... забыў вапа прывітаць...

— Шварцкопф. Ганс Шварцкопф з Рыгі. — адказаў новы механік прастуджаным голасам і ўстаў з крэсла. У руках ён усе яшчэ трымаў палку, нібы з ёю пільнаваў свайа чаміда, які стаў калі крэсла. Гэта Гендарсану не спадабалася: здавалася, што механік з Рыгі зайшоў у хату толькі пагарца.

Гер Шварцкопф, распранайсці Іта, чаму ж ты...

Я прапанаваў Геру Шварцкопфу распранацца і палыміца з дарогі, але ён чакаў цябе.

Калі механік распрануў паліто і зняў шапку, то Гендарсан убачыў, што ў гэтым Шварцкопфа чорны толькі гарнітур, а сам ён зусім белабрысы і пачаў ужо лысець.

За сталом Шварцкопф ад

Фідэль выйшаў на трыбуну вельмі свабодна, быццам ён і не звяртаў увагі на прывітаннія выгукі, апладыменты, узлукі рук. Скончыў на левы бок бэрт, чыгара ў роце, прыжмуў вочы. Пастаць нахална. Прыкмітаў і стаў, уздымаўшы рукамі ў бокі. Гэта ён і выйшаў у мяне на фота. Калі я здымаў, я не бачыў нікога, апроч Фідэля. А як прайшоў плёнку, аказалася, што ў кадры яшчэ і Рауль.

Я хацеў як найлепш разгледзець Фідэля, запамінаць рысы яго твару. Што ж мне запаміналася? Буйныя рысы твару, прамы нос над таўставатымі губамі, чорная, як смала, барада, ясны, без прыкметных зморшчынак лоб, стомлена ўзнятыя плечы, што надзюжа твару залічаныя выгукі. Ён пачаў, пакуль скончыцца астаў, павярнуў мікрафон, паставіў у рад на краю трыбуны. Крыкі сіхлі, адно купка маладых хлопцоў нешта не магла ўцікамірацца. Фідэль прыклаў палец да губ: цішэй, маўляў, час пачынаць мне гаварыць. Пачаў ён ціха, ні